SEJ
SPOŁECZEŃSTWO
EDUKACJA
JĘZYK

Tom 19/2024, ss. 141-150
ISSN 2353-1266
e-ISSN 2449-7983
DOI: 10.19251/sej/2024.19(11)
www.sej.mazowiecka.edu.pl
Otrzymano: 31.03.2024
Zaakceptowano: 04.07.2024
Opublikowano: 30.10.2024

CC BY

Agata Ścigocka
Akademia Mazowiecka w Płocku

ZNACZENIE EDUKACJI DOMOWEJ DLA POLSKIEGO SPOŁECZEŃSTWA NA PRZESTRZENI LAT

SIGNIFICANCE OF HOMESCHOOLING FOR POLISH SOCIETY OVER THE YEARS

Streszczenie

Edukacja odgrywa ważną rolę w społeczeństwie, a w jej centrum znajduje się dziecko. Edukacja domowa to termin złożony, bardziej rozwinięty na Zachodzie niż w Polsce, lecz następują kolejne próby jego zrozumienia. Proces kształcenia domowego z pierwszej formy edukacji do stanu obecnego ma długą historię – od czasów dominującej roli edukacji domowej, przez średniowiecze, gdy działała równoległe do edukacji szkolnej, po stopniowe uszczuplanie jej roli, by przez pewien czas zakazać tego sposobu kształcenia, aż do uzyskania większej rangi obecnie. Edukacja domowa zmieniała swoje znaczenie w społeczeństwie na przestrzeni lat.

Słowa kluczowe: edukacja domowa, historia edukacji domowej, znaczenie kształcenia domowego

Summary

Education takes important role in the society. In the centre of education is a child. Home schooling is a complex term, more developed in the West than in Poland therefore more and more attempts of understanding home education have been proceeded. Process of home education form first form of learning to what is now has long a story. From dominant form of education through the Middle Ages, where it functioned simultaneously with school education, during reduction of its role to eventually forbidding this form of education. Now home schooling is gaining greater significance. Over the years home education changed its importance in society.

Key words: homeschooling, history of homeschooling, importance of homeschooling

Wprowadzenie

W procesie kształcenia to uczeń zajmuje centralną pozycję. Edukacja jest niezwykle istotna, ponieważ to właśnie ona determinuje w ogromnym stopniu jakość późniejszego życia dziecka, jak i jego umiejętności funkcjonowania w społeczeństwie. Nieustannie zmieniające się warunki, gwałtowny postęp technologiczny zmuszają do ciągłego poszerzania wiedzy i umiejętności oraz szukania jak najefektywniejszych sposobów edukacji (Pulak, Szewczuk 2017, 87).

Jak przekonuje Wiesław Stebnicki, dzieci nie tylko są zdolne do samodzielnej nauki, ale wręcz jej oczekują. Edukacja na siłę, rozumiana jako swoiste szkolenie, bez głębszego zrozumienia czy zainteresowania danego ucznia przedmiotem, nie jest odpowiednim sposobem na osiągnięcie najlepszych wyników w nauce. System szkolny natomiast wywołuje poczucie obcości, uprzedmiatawia, ale jest jednocześnie wygodny, przewidywalny i wykalkulowany. Kształcenie w domu niesie ze sobą nutę świeżości, autonomii oraz potrzebnego w nauce pobudzenia pasji do uczenia się (Stebnicki 2014, 27–31).

Edukacja domowa oraz jej warunki zmieniały się na przestrzeni lat razem z kolejnymi epokami historyczną. Uwarunkowania historyczne, polityczne, ustrojowe, postrzeganie dziecka w świadomości pedagogów, wszystko to wpływało na znaczenie edukacji domowej w przestrzeni publicznej. Forma edukacji, która istnieje od wieków, zmieniała się wraz ze społeczeństwem, a teraz ponownie zyskuje na popularności wśród rodziców, co potwierdzają badania prowadzone przez Fundację Edukacji Domowej, raport wskazujący na tendencję wzrostową w wyborze tej drogi kształcenia (*Nowa jakość czy patologia? Edukacja domowa w Polsce – raport Fundacji Edukacji Domowej*).

1. Określenie definicji terminu

Jak zauważa Marek Budajczak, sposób rozumienia, jak również interpretowania, samego sformułowania „edukacja domowa" jest różnorodny i najczęściej zależy głównie od dyscypliny, w obrębie której jest formułowany. W pewnych środowiskach bywa pojmowany jako społeczna forma organizacji edukacji dzieci i młodzieży, której głównymi koordynatorami są właśnie rodzice (Budajczak 2017, 47).

W słownikach języka polskiego oraz w popularnej encyklopedii PWN termin edukacja domowa nie został opisany. Aby móc wyjaśnić w pełni, na czym edukacja domowa polega, należy odnieść się do angielskiego terminu *homeschooling*. Jak podaje *Cambridge Dictionary*: „*Homeschooling – noun (also home schooling, home-schooling) the teaching of children at home, usually by parents*" (*Cambridge Dictionary*, 2024). Definicja jest więc stosunkowo szeroka, ponieważ odnosi się jedynie do faktu przeniesienia edukacji dziecka do domu. Kształceniem potomka zwykle zajmuje się rodzic, ale nie jest to warunkiem koniecznym.

W krajach Zachodu, najczęściej w Stanach Zjednoczonych oraz w Wielkiej Brytanii, termin edukacji domowej ma najgłębsze zrozumienie. Korzystając ze źródeł zagranicznych, w tym encyklopedii *Britannica*, można odnaleźć jego pełniejsze wyjaśnienie. Odnosząc się do Patrica Farengi należy stwierdzić, że edukacyjna metoda *homeschooling'u* usytuowana jest w domu zamiast w instytucji do tego przeznaczonej. To reprezentacja szerokiego społecznego ruchu rodzin, głównie w zachodnich społecznościach, które wierzą, że edukacja dzieci jest docelowo przede wszystkim bardziej prawem rodziców niż obowiązkiem władzy. Począwszy od późniejszych lat XX w. edukacja domowa ogromnie rosła na znaczeniu wśród pewnych grup jako reakcja przeciw programom nauczania w publicznych szkołach (Farenga 2023).

Encyklopedia, tak samo jak słownik, również wskazuje dom jako miejsce odbywania się edukacji dziecka zamiast instytucji specjalnie na te potrzeby utworzonej.

W Polskim środowisku temat edukacji domowej jako jeden z pierwszych pedagogów podejmował Budajczak. Powoływał się na zachodnią terminologię w celu przeniesienia jej do polskiej rzeczywistości. Przywoływał *home education* używane w Wielkiej Brytanii oraz *homeschooling*, jak i równoległe *home schooling*, funkcjonujące w Stanach Zjednoczonych. Zwrócił szczególną uwagę na problematykę nazewnictwa oraz jego mylące tłumaczenie. Samo pojęcie *schooling* ma silną asocjację ze szkolnym kształceniem, a literalne tłumaczenie znaczy szkolenie, które w języku polskim ma zupełnie inne odniesienie. Budajczyk zwracał także uwagę na termin wprowadzony przez Rolanda Meighana, a konkretnie *home-based education*, czyli „edukację opartą na domu", w którym to wypadku „dom" rozumie się jako punkt startu dla edukacji, a nie jedyne miejsce odbywania się jej i zamykania się na różne możliwości (Budajczak 2003, 18–19).

We wcześniej wspomnianej pozycji wyróżnione zostały jeszcze następujące terminy:

- *home-centered education*, podkreśla to centralność domu jako środka kształcenia dziecka;
- *family-centred education*, określenie to akcentuje pozycję rodziny i środowiska rodzinnego oraz ich rolę w wychowaniu i edukacji młodego człowieka;
- *parent-centred education* lub *parent-led education*, które zarysowują, jak ważną rolę w edukacji ucznia odgrywa rodzic, rodzice, którzy podejmują najważniejsze decyzje odnośnie do przyszłości potomka;
- *child-centred education* lub *child-led education*, sygnalizują, jak ważny okazuje się sam uczeń, podmiot oddziaływań edukacyjnych, jego pragnienia, zainteresowania i pasje;
- *learning-centered education*, rozumiane jako zapewnienie autonomii uczniowi, dziecko jako podmiot samodzielnie realizuje obowiązek szkolny, poznaje świat i uczy się jedynie ze wskazówkami ze strony dorosłych (Budajczak 2003, 20).

Wielość określeń w języku angielskim silnie wskazuj,e jak ważna jest ta forma edukacji w krajach anglojęzycznych oraz jak bardzo rozwinięty i zbadany został system edukacji pod tym kątem. Popularność edukacji domowej w Stanach Zjednoczonych oraz w Wielkiej Brytanii zaowocowała podjęciem tego tematu przez badaczy.

Z racji coraz większej popularności edukacji domowej w polskim środowisku próba zrozumienia tego terminu została również podjęta przez Fundację Edukacji Domowej. Definiuje się tutaj edukację domową w sposób następujący: *Edukacja domowa jest formą kształcenia, w której odpowiedzialność za proces nauczania dziecka w miejsce szkoły biorą na siebie rodzice lub prawni opiekunowie. Tworząc program i wybierając metody kształcenia swoich pociech, organizują ich edukację w sposób zindywidualizowany – adekwatnie do wieku, potrzeb, predyspozycji i zainteresowań, przy zachowaniu zgodności z wymaganym na danym poziomie kształcenia zakresem wiedzy. Takie rozwiązanie pozwala na pełne wykorzystanie potencjału dziecka już od pierwszych lat jego ścieżki edukacyjnej i dobór metod pedagogicznych pracy, które w tej ścieżce okażą się najowocniejsze*. (Fundacja Edukacji Domowej 2024).

Fundacja Edukacji Domowej proponuje własne rozumienie terminu w odniesieniu do materiałów oraz artykułów prawnych zamieszczonych na rządowej stronie „gov.pl" poświęconej edukacji domowej. Autorzy utożsamiają edukację domową z pewną organizacją kształcenia, a mianowicie przeniesienia edukacji ze szkolnych sali lekcyjnych do domowych murów. Jednakże zostało tu wspomniane nie tylko przeniesienie nauki z jednego budynku do innego, ale również podkreślono nadanie ogromnej autonomii rodzicom w postaci zapewnienia im możliwości decydowania o wielu aspektach kształcenia uczniów, w tym tworzenia programów lub ingerowania w nie, doboru metod, codziennego indywidualnego organizowania zajęć dydaktycznych, dopasowywania zadań, materiałów, podręczników, ćwiczeń do potrzeb własnego dziecka. Decyzja odnoszące się do wszystkich istotnych dla kształcenia ucznia zmian należą do rodziców lub opiekunów prawnych.

Dzierżą oni ogromną władzę, ale równocześnie spoczywa na nich odpowiedzialność za efekty kształcenia. Jedynym czynnikiem wpływającym na autonomię rodziców jest konieczność dostosowania się do podstawy programowej poprzez zachowanie swoistej zgodności z wymaganym na danym poziomie kształcenia zakresem wiedzy dla danej klasy. Indywidualizacja pozwala na rozwinięcie potencjału danego dziecka, gdyż cała uwaga skupia się na konkretnej jednostce.

2. Historia edukacji domowej

W porównaniu z tradycyjnym kształceniem szkolnym model edukacji domowej jest zdecydowanie starszą formą intencjonalnego nauczania dzieci. Możliwość dogłębnego zrozumienia oraz dokładnego opisu sposobu funkcjonowania owego typu szkolnictwa w przeszłości okazuje się zadaniem trudnym, głównie ze względu na brak istnienia

wielu pozycji, materiałów, które mogłyby ukazać i opisywać syntetycznie proces kształcenia domowego.

Na ziemiach polskich pierwsze szkoły pojawiły się w średniowieczu przy klasztorach i katedrach. Wychowankowie uczyli się tam przede wszystkim podstaw religii, pisania oraz czytania po łacinie. Podkreślić należy, że tylko nieliczne rodziny miały wówczas dostęp do formalnej edukacji. Sytuacja ta uległa zmianie w epoce renesansu, kiedy zaczęto zakładać szkoły parafialne. Dalsze reformy oświatowe zapoczątkował król Kazimierz Wielki poprzez założenie w 1364 r. Akademii Krakowskiej, która figuruje jako obecny Uniwersytet Jagielloński (Malinowski 2023).

We wcześniejszych wiekach edukacja w Polsce nie była sformalizowana, a w średniowieczu dostępna jedynie dla ludzi zamożnych. W taki oto sposób odbywała się w domowych murach. Szkolne kształcenie znajdowało się się pod pieczą stanu duchownego, księży, zakonników i sióstr zakonnych. Natomiast równolegle rodzice, krewni, prywatnie zatrudnieni nauczyciele w warunkach domowych kształcili podopiecznych i zapewniali im wiedzę o świecie. Można więc zaryzykować stwierdzenie, że to edukacja domowa była pierwszą formą zdobywania i przekazywania wiedzy, a nie kształcenie szkolne.

O ile w średniowiecznej Europie nauczanie domowe ze szkolnym działało równorzędnie, o tyle niekiedy granica między tymi dwiema formami stawała się stosunkowo płynna. W czasie renesansu nastąpił natomiast wzrost zainteresowania edukacją domową, co było powiązane z kształtowaniem się nowej stratyfikacji społecznej. Tendencja ta była widoczna także w Polsce. W polskiej pedagogii jako pierwszy o edukacji domowej wypowiadał się Erazm Gliczner w *Książkach o wychowaniu dzieci*. Wskazywał zarówno wady, jak i zalety edukacji domowej i szkolnej, opowiadając się jednak za tą ostatnią (Jakubiak 2017, 21).

Na fali reformacji i kontrreformacji jednocześnie w Europie Zachodniej, jak również w Polsce sformułowano pierwsze modele wychowania, które obejmowały swoim zakresem zarówno rodzinę i wychowanie rodzinne dzieci. Uporządkować i ukierunkować ówczesne cele, zasady i metody wychowania starano się poprzez traktaty pedagogiczne z XVI i XVII w. Skierowane były do ludzi wykształconych i zamożnych, czyli ówczesnych elit intelektualnych i społecznych. Traktaty głównie koncentrowały uwagę na wykształceniu, doborze nauk, książek i nauczycieli (Jakubiak 2017, 21).

W polskim środowisku w okresie renesansu oraz baroku myśliciele podkreślali konieczność wręcz systemowego podejścia do przekazywania wiedzy. Nie pojawiały się co prawda jeszcze wzmianki o powszechnym obowiązku szkolnym, raczej mówiono o kształceniu wybranych grup społecznych. Na konieczność wprowadzenia takiego obowiązku wskazywali Mikołaj Rej, Andrzej Frycz Modrzewski, Hieronim Bieliński oraz Andrzej Maksymilian Fredro, jednak robili to przy jednoczesnym podkreślaniu znaczenia rodziny jako głównego miejsca i sposobu realizacji edukacji (Racewicz 2021, 3).

Na przełomie XIX i XX w. edukacja domowa zyskiwała na popularności. W czasach zaborów z racji podziału Polski na trzy części (rosyjską, pruską i austriacką), które znajdowały się pod władzą trzech innych państw, każda odznaczała się innym stosunkiem do edukacji domowej. Na edukację domową wpływ miały również czynniki zewnętrzne, takie jak: warunki polityczne w danym zaborze, germanizacja czy rusyfikacja, przemiany społeczne, rodzący się i rozkwitający pozytywizm oraz zmiana myślenia przez to spowodowana, czy same zmiany w naukach pedagogicznych.

W zaborze rosyjskim powstało najwięcej zaleceń odnośnie do organizacji nauczania domowego. Edukacja domowa, zwłaszcza w okresie pozytywizmu, cieszyła się popularnością i zainteresowaniem w tym pedagogów oraz czasopism oświatowych i pedagogicznych. „Przegląd Pedagogiczny" swą działalnością szerzył tematykę nauczania domowego w społeczeństwie polskim. Starano się również ujednolicić program nauczania oraz zasady dydaktyczne (Nawrot-Borowska 2011, 438–439).

W zaborze pruskim ze względu na próbę germanizacji społeczeństwa nie powstało wiele inicjatyw związanych z edukacją domową. Polski język był wypierany, a najlepszym i najskuteczniejszym sposobem na dokonanie tego było kształcenie dzieci w szkole z przymusowym językiem niemieckim. Jednakże pojawiały się nieliczne pisma pedagogiczne zawierające wskazówki i zalecenia dotyczące organizacji edukacji domowej. Najliczniejszą grupą zamieszczającą informacje na ten temat było duchowieństwo katolickie (Nawrot-Borowska 2011, 438–439).

W zaborze austriackim prężnie działało Towarzystwo Pedagogiczne, które prócz zainteresowania problematyką szkolną zajmowało się też edukacją domową. Nie powstało tam tak wiele porad teoretycznych, jednakże kilka czasopism regularnie pisało o tej formie edukacji. Głównie skupiano się na „kwestii kobiecej", co wiązało się z dostępem kobiet do edukacji, w tym studiów wyższych. Pod zaborem austriackim powstało również wiele znaczących projektów reformy kształcenia domowego dziewcząt (Nawrot-Borowska 2011, 438–439).

W okresie międzywojennym nauczanie domowe najczęściej odbywało się w katolickich palcówkach opiekuńczo-wychowawczych, a skupiało się głównie na pracy wychowawczej z dzieckiem oraz zapewnianiu warunków do życia. To wychowawcy przejmowali na siebie rolę rodzica i nauczyciela. Do zakładów przyjmowano dzieci w różnym wieku będące sierotami po okresie pierwszej wojny światowej, z rodzin rozbitych oraz niepełnych (Stolińska-Pobralska 2004, 296–297).

W latach 1939–1945 rozwijały się: tajne nauczanie oraz działalność oświatowo-kulturalna, które obok akcji zbrojnych stanowiły jedno z ogniw ruchu oporu. W konspiracyjnej pracy nie zabrakło rodziców oraz młodzieży, która działała zarówno na terenach wcielonych do Trzeciej Rzeszy, należących do Generalnego Gubernatorstwa, jak i okupowanych przez Związek Radziecki. Na tych terenach prowadzono nielegalną działalność polegającą na uzupełnianiu programu nauczania, wykraczano poza okrojony program. W przypadkach aresztowań nauczycieli kształcenia podejmowały się

osoby spoza nauczycielstwa, co w późniejszych latach aktywnie wspierali rodzice (Jałmużna 2000, 247–250).

W Polsce po zakończeniu II wojny światowej razem ze zmianą ustroju politycznego zniknęła możliwość nauczania poza szkołą, została ona całkowicie zakwestionowana. Ideologia komunistyczna w całości podporządkowała sobie szkolnictwo polskie, z czym wiązało się indywidualne kształcenie. Spowodowane to było zagrożeniem w postaci wprowadzania w domach treści niezgodnych z obowiązującym światopoglądem, co było zakazane (Racewicz 2021, 5). Na wiele lat edukacja domowa pozbawiona została racji bytu. Rodzice nie mieli możliwości legalnie kształcić dzieci w domowych warunkach, rezygnując tym samym z posyłania ich do placówek szkolnych. Jednakże wraz z zakończeniem komunizmu w 1989 r. powoli zaczęły następować zmiany również na płaszczyźnie edukacji.

Edukacja domowa jako legalna możliwość kształcenia w Polsce została wprowadzona w 1991 r. na mocy pierwszego pokomunistycznego edukacyjnego aktu prawnego. Rodzice uzyskali ponownie prawo do aplikowania o przeniesienie dziecka na tą formę edukacji (Budajczak 2021, 305). Po wejściu w życie Ustawy o systemie oświaty okazało się, że pomimo legalności edukacji domowej samo egzekwowanie tego prawa było raczej problematyczne. Większość placówek nie chciała wyrazić zgody na przechodzenie uczniów na tę formę kształcenia z powodu dotychczasowego niewystępowania takiego procederu, jak również braku ustalonych procedur (Bielecka-Prus 2018, 67–68).

Nowelizacje ustawy przynosiły zmiany w kontekście warunków przejścia na edukację domową. W jednej z nich, wprowadzonej w 1998 r., to dyrektorowi danej placówki przysługiwało określanie warunków realizacji obowiązku poza szkołą. Posiadał on również prawo do odrzucenia wniosku rodziców. Co więcej, sami nauczyciele i pracownicy oświaty byli wrogo nastawieni do tej formy edukacji. Konflikt z rodzicami sprowadzał się do napięcia, niechęci, a nawet układania egzaminów kontrolnych na wyższym poziomie, by udowodnić brak kompetencji pedagogicznych rodziców (Bielecka-Prus 2018, 68).

Kolejnym czynnikiem utrudniającym prowadzenie edukacji domowej w Polsce była rejonizacja. Polegała na tym, że w pierwszej kolejności do placówek szkolnych przyjmowane były dzieci zamieszkałe w obwodzie szkoły, czy to podstawowej, czy przedszkola. Przyjęcie następuje z urzędu na podstawie zgłoszenia. Jednakże od 2021 r. obowiązkowa rejonizacja został zniesiony.

Skorzystanie z miejsca w szkole obwodowej obecnie jest prawem, a nie obowiązkiem, co znaczy, że dziecko ma zapewnione miejsce w pierwszej klasie w szkole obwodowej, natomiast rodzice mają możliwość starać się o przyjęcie potomka do innej szkoły. Kandydaci spoza obwodu danej szkoły biorą udział w postępowaniu rekrutacyjnym. Rodzice lub opiekunowie prawni mogą ubiegać się o przyjęcie ucznia do dowolnie wybranej szkoły, układając własną listę preferencji (Sewastianowicz 2024).

Podobne kontrowersje co rejonizacja budziła konieczność uzyskania opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej dla każdego dziecka, którego rodzice chcieli przenieść podopiecznego na edukację domową. Wymóg dołączania opinii do wniosku o zgodę na spełnianie obowiązku szkolnego poza szkołą znacznie wydłużał czas oczekiwania na przeniesienie ucznia, ponieważ na badania w poradni czekało się czasem nawet kilka miesięcy. Obowiązek ten został zniesiony dopiero w 2021 r. wraz z nowelizacją „Dziennika Ustaw".

Informacji na temat danych dotyczących edukacji domowej w latach 2000 i późniejszych dostarczają: Budajczak, statystyki GUS oraz ówczesne gazety, jak „Gazeta Prawna", jednakże dane różnią się między sobą co do liczby dzieci znajdujących się na edukacji domowej. Dopiero w 2015 r. MEN podjęło się zbadania stanu oraz zainteresowało edukacją domową, w tym roku na stronie internetowej ministerstwa pojawiła się informacja o statystykach publicznych, liczba dzieci na edukacji domowej przekroczyła 6 tysięcy uczniów, głównie ze szkół niepublicznych (Bielecka-Prus 2018, 59–61).

Obecnie po wielu latach starań edukacja domowa stała się łatwiejsza do podjęcia. Za przecieranie szlaków dla rodzin decydujących się na edukację domową odpowiadają między innymi Izabela i Marek Budajczakowie oraz założone przez nich Stowarzyszenie Edukacji Domowej, Fundacja Edukacji Domowej, która zrzesza rodziców, przekazuje wiedzę nt. edukacji domowej, poprzez szkolenia, publikuje raporty, jak również podejmuje się rozmowy z ministerstwem, Centrum Nauczania Domowego, zrzesza szkoły przyjazne edukacji domowej, udziela im wparcia. Warto wspomnieć również o Mariuszu Truszkowskim, założycielu Szkoły w chmurze, który proponuje rodzicom platformę do nauki, aby ułatwić prowadzenie zajęć.

W czasach obecnych osoby zawodowo związane z oświatą, pracujące w placówkach szkolnych mają jedynie za zadanie sprawować pieczę nad jej realizacją w postaci sprawdzenia, czy dzieci osiągnęły odpowiednie wyniki, aby miały możliwość uzyskania promocji do kolejnej klasy. Do ich głównych zadań należy przygotowanie testów wiedzy, umiejętności oraz kompetencji, na podstawie których będą oni mogli stwierdzić, czy uczniowie zrealizowali podstawę programową (Jurczak 2017, 192).

Ustawą regulującą spełnianie obowiązku szkolnego poza szkołą jest Ustawa o Prawie Oświatowym, Art. 37. (Spełnianie obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego poza przedszkolem oraz obowiązku szkolnego poza szkołą; edukacja domowa). Reguluje ona między innymi warunki przejścia oraz egzaminy klasyfikacyjne na koniec każdego roku szkolnego. Dokumentacja musi zawierać: wniosek o zezwolenie na edukację domową, oświadczenie wskazujące, że zapewni się dziecku warunki, które umożliwią mu realizację podstawy programowej na danym etapie kształcenia oraz zobowiązanie, w którym rodzic zapewnia, że uczeń będzie przystępował do rocznych egzaminów klasyfikacyjnych, a na przyznanie decyzji dyrektor ma 30 dni. Odnośnie egzaminów klasyfikacyjnych ustawa jasno określa:

Uczeń spełniający obowiązek szkolny lub obowiązek nauki poza szkołą uzyskuje roczne oceny klasyfikacyjne na podstawie rocznych egzaminów klasyfikacyjnych z zakresu części podstawy programowej obowiązującej na danym etapie edukacyjnym, uzgodnionej na dany rok szkolny z dyrektorem szkoły. Egzaminy klasyfikacyjne są przeprowadzane przez szkołę, której dyrektor zezwolił na spełnianie obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki poza szkołą. Uczniowi takiemu nie ustala się oceny zachowania" (Dziennik Ustaw, art. 37).

Podsumowanie

Edukacja domowa zwłaszcza w anglojęzycznym nazewnictwie posiada bogate znaczenie, natomiast w polskiej świadomości nie jest aż tak ugruntowana, jak na to zasługuje. Jednakże wraz z rosnącą popularnością jej zrozumienie, jak również próba objaśnienia terminologii, stają się coraz częściej podejmowanym przez badaczy zagadnieniem. Nie tylko zagraniczne ośrodki, ale również polskie fundacje, stowarzyszenia pragną szerzyć wiedzę oraz usprawniać system, czyniąc go przyjaznym względem kształcenia domowego.

Droga edukacji domowej z pierwszej formy kształcenia do stanu dzisiejszego ma bogatą historię, pełną różnorodnych zwrotów. Poczynając od średniowiecza, gdy funkcjonowała równoległe do edukacji szkolnej, po zmniejszenie jej roli, a w końcu zakaz tego sposobu kształcenia dzieci, edukacja domowa w czasach obecnych zyskuje coraz więcej zwolenników wśród rodziców, a z każdym dniem powstają nowe ośrodki wspierające tę formę. Wraz z rosnącą popularnością kształcenia poza szkołą stopniowo będzie zwiększać się świadomość rodziców oraz ich chęć czynnego uczestnictwa w edukacji własnych dzieci.

Literatura

Bielecka-Prus, Joanna. 2018. *Rodzina w edukacji domowej*. Warszawa: Wydawnictwo „Gotów".

Budajczak, Marek. 2003. *Edukacja domowa*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Budajczak, Marek. 2017. Polska edukacja domowa jako *mise en abyme* między kondycją ludzką a społecznymi konstrukcjami oświatowymi, „Edukacja domowa. Stan i perspektywy", *Studia Paedagogica Ignatiana*, t. 20, nr 3, 47–62.

Budajczak, Marek. 2021. „Edukacja Domowa a Funkcjonowanie Narodu – Teoria i Praktyka (na polskim przykładzie)". *Forum Pedagogiczne* 11 (2), 297–307. https://doi.org/10.21697/fp.2021.2.22.

Cambridge Dictionary. 2024. *Homeschooling*. Dostęp: 11.03.2024. https://dictionary.cambridge.org/pl/dictionary/english/homeschooling.

Dziennik Ustaw, Art. 37. – [Spełnianie obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego poza przedszkolem oraz obowiązku szkolnego poza szkołą; edukacja domowa] – Prawo oświatowe z dnia 16.05.2024. Dostęp: 3.07.2024. https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/prawo-oswiatowe-18558680/art-37.

Farenga, Patric. 2023. 'homeschooling'. *Encyclopedia Britannica*. Dostęp: 11.03.2024. https://www.britannica.com/topic/homeschooling.

Fundacja Edukacji Domowej. 2024. *Czym jest edukacja domowa?* Dostęp: 12.03.2024. https://domowa.edu.pl/czym-jest-edukacja-domowa/.

Fundacja Edukacji Domowej. 2023. *Raport „Nowa jakość czy patologia? Edukacja domowa w Polsce – raport Fundacji Edukacji Domowej"* Dostęp: 10.05.2024. https://domowa.edu.pl/raport-ed-2023/.

Jakubiak, Krzysztof. 2017. Polskie tradycje edukacji domowej. *Studia Paedagogica Ignatiana,* t. 20, nr 3, 19–30.

Jałmuża, Tadeusz. 2000. Rodzina polska w tajnym nauczaniu w latach 1939–1945. W: *Wychowanie w rodzinie polskiej. Od schyłku XVIII do połowy XX wieku*, red. Krzysztof Jakubiak, Adam Winiarz, 247–250, Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane WSP.

Jurczak, Anna Aleksandra. 2017. Edukacja domowa – nowy czy stary styl kształcenia? *Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych*. t. 70, 190–201.

Malinowski, Marcin. 2023. *Historia edukacji w Polsce: Kluczowe momenty*. Dostęp: 20.03.24. https://zrr.edu.pl/historia-edukacji-w-polsce-kluczowe-momenty.

Nawrot-Borowska, Monika. 2011. *Nauczanie domowe na ziemiach polskich w II połowie XIX i początkach XX wieku – zapatrywania teoretyczne i praktyka*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.

Pulak, Irena, Szewczuk, Katarzyna. 2017. Możliwości budowania spersonalizowanej przestrzeni edukacyjnej dla wspierania rozwoju dzieci w wieku wczesnoszkolnym. „Edukacja domowa. Stan i perspektywy", *Studia Paedagogica Ignatiana*, t. 20, nr 3, 85–99.

Racewicz, Maria. 2021. Historyczne korzenie edukacji domowej na świecie i w Polsce. *Rozprawy Społeczne*. t. 15, nr 3, 1–9.

Sewastianowicz, Monika. 2024. Kryteria naboru do szkół podstawowych – decyduje ustawa i przepisy samorządowe. Dostęp: 22.03.2024. https://www.prawo.pl/oswiata/jak-zapisac-dziecko-do-szkoly-jakie-dokumenty-potrzebne-czym-jest-rejonizacja-szkol-podstawowych,374408.html.

Stebnicki, Wiesław. 2014. *Edukacja domowa. Edukacja przyszłości*. Warszawa: FijoRR Publishing.

Stolińska-Pobralska, Nella. 2004. Nauczanie domowe w katolickich placówkach opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w okresie międzywojennym. W: *Nauczanie domowe dzieci polskich od XVIII do XX wieku*, red. Krzysztof Jakubiak i Adam Winiarz, 295–301. Bydgoszcz: Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego.